

3. Про житловий фонд соціального призначення : Закон України від 12.01.2006 № 3334-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 19-20. Ст. 159.

4. Житловий кодекс України : Закон Української РСР від 01.01.1984 № 5464-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1983. Додаток до № 28. Ст. 573.

5. Про дерадянізацію законодавства України : Закон України від 21.04.2022 № 2215-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#Text>.

6. Кодекс законів про працю України : від 23.07.1996 № 322-08. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва та зменшення адміністративного навантаження на підприємницьку діяльність : Закон України від 19.07.2022 № 2434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2434-20#Text>.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-334-7-9>

PROCEDURAL PREREQUISITES FOR THE ADOPTION OF “ABBREVIATED” COURT DECISIONS IN THE CIVIL PROCEEDINGS OF UKRAINE

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ УХВАЛЕННЯ “СКОРОЧЕНИХ” СУДОВИХ РІШЕНЬ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Koroied S. O. **Короєд С. О.**

*Doctor of Juridical Sciences, Professor,
acting president
Scientific Institute of Public Law
Kyiv, Ukraine*

*доктор юридичних наук, професор,
виконуючий обов'язки президента
Науково-дослідний інститут публічного
права
м. Київ, Україна*

У зв'язку із спрощенням судових процедур в цивільному судочинстві України (а саме: запровадження заочного розгляду, наказного провадження, спрощеного позовного провадження, письмового провадження тощо) серед науковців і практиків обговорюється питання щодо можливості ухвалення судом скороченого тексту судового

рішення, зокрема у випадку визнання позову відповідачем. Окремі науковці взагалі пропонують складання “скороченого” судового рішення у всіх справах, розглянутих у порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення сторін за наявними у справі матеріалами, зазначаючи в мотивувальній частині лише норми права, які застосував суд, та мотиви їх застосування [1, с. 20-21, 167], та вважають, що в спрощених провадженнях мають бути менші вимоги до рішень суду, зокрема відсутність мотивувальної частини тощо [2, с. 50-51]. В Рекомендації № R (84) 5 від 28 лютого 1984 р. Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства з метою вдосконалення судової системи (принцип 6) наголошено, що рішення повинно бути максимально коротким; в ньому може міститись посилання на будь-яку норму права, проте, в ньому, безумовно, мають бути вирішені, явно чи неявно, всі питання, пов’язані зі скаргами сторін [3]. За часів дії попередньої редакції Цивільного процесуального кодексу України (до 15 грудня 2017 р.), в постановках Пленуму Верховного Суду України від 18.12.2009 № 14 “Про судові рішення у цивільній справі” та від 12.06.2009 № 2 “Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ в суді першої інстанції” було зазначено, що у разі визнання відповідачем позову, яке не суперечить закону, не порушує права, свободи чи інтереси інших осіб, суд у мотивувальній частині рішення посилається лише на визнання позову та прийняття його судом без з’ясування і дослідження інших обставин справи. В попередній же постанові Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1976 № 11 “Про судові рішення” зауважувалось, що мотивувальна частина рішення має бути в рішенні і в тому разі, коли відповідач визнав позов. Водночас новий Верховний Суд в одній зі справ зробив висновок, що “суди не вправі покласти в основу свого рішення лише факт визнання позову відповідачем, не дослідивши при цьому обставини справи” [4; 5].

Отже, як серед науковців, так й в судовій практиці відсутні єдині підходи щодо можливості і підстав ухвалення “скороченого” судового рішення.

Варто зауважити, що існуюче цивільно-процесуальне регулювання порядку здійснення правосуддя в цивільних справах в Україні не передбачає диференціації судових процедур ухвалення судом рішення (і змісту такого рішення) як у випадку визнання відповідачем позову, так й у випадку розгляду справи в спрощеному позовному провадженні. Адже Цивільний процесуальний кодекс України містить, зокрема: єдині вимоги законності і обґрунтованості судового рішення (ст. 263); єдині питання, які вирішує суд під час ухвалення рішення суду (ст. 264); єдині вимоги до змісту рішення суду (ст. 265) тощо.

Отже, системний аналіз положень Цивільного процесуального кодексу України свідчить, що навіть при визнанні відповідачем позову (що охоплює також визнання ним обставин справи, викладених позивачем в позовній заяві), дія принципу змагальності в позовному провадженні повністю не припиняється та не звільняє суд від виконання покладених на нього обов'язків в сфері доказування як матеріально-правових, так й процесуальних фактів.

Водночас варто погодитись, що в судових рішеннях у справах спрощеного позовного провадження доцільно лише зазначати стислий виклад позиції сторін, а перелічувати процесуальні дії (забезпечення доказів, вжиття заходів забезпечення позову, зупинення і поновлення провадження тощо) потреби немає [1, с. 158].

Також варто враховувати й основні рекомендації, сформульовані у Висновку № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про якість судових рішень від 18 грудня 2008 року, зокрема, що: а) чіткі вмотивованість та обґрунтування є основними вимогами до судових рішень та важливим елементом права на справедливий суд (пункт 3); б) судові рішення повинні бути вмотивованими (за винятком випадків, зокрема, рішення на користь позивача за відсутності відповідача або за взаємною згодою; рішення апеляційного суду, що залишає в силі рішення суду першої інстанції після розгляду схожих аргументів з тих самих питань) (пункт 34); в) при викладенні мотивів прийняття рішення слід відповісти на аргументи сторін, тобто на кожен окремих пункт вимог та аргументи захисту (пункт 38); г) виклад мотивів прийняття рішення не повинен неодмінно бути довгим, оскільки слід знайти відповідний баланс між стислістю та належним розумінням ухваленого рішення (пункт 40); д) задля дотримання принципу справедливого суду мотивація рішення повинна засвідчити, що суддя насправді вивчив усі основні питання, винесені на його чи її розгляд (пункт 41); е) з точки зору змісту судового рішення, воно повинно містити дослідження фактичних обставин та питань права, які лежать в основі спору (пункт 42) [6].

Отже, системний аналіз наведених рекомендацій дає підстави для висновку, що, з одного боку, вимога вмотивованості судового рішення може не дотримуватись у випадку, наприклад, ухвалення рішення на користь позивача за відсутності відповідача або за взаємною згодою, проте, з іншого боку, вимога вмотивованості (обґрунтованості) хоча б в мінімальних межах має існувати – виклад обставин справи та посилання на норму права, яка була застосована судом при ухваленні такого рішення. Адже навіть ухвалення судового рішення у випадку повного визнання відповідачем позову вимагає перевірки того, що такі дії відповідача не суперечать закону та не порушують права, свободи чи

інтереси інших осіб; в іншому випадку суд постановляє ухвалу про відмову у прийнятті визнання позову і продовжує судовий розгляд (зокрема з метою залучення таких заінтересованих осіб до участі у справі або з метою з'ясування нових обставин, що мають значення для справи, або дослідження нових доказів). Тому суд так чи інакше має зазначити в мотивувальній частині свого рішення як “законну підставу” задоволення визнаного відповідачем позову (тобто послатись на відповідну норму матеріального права, яка дозволяє ухвалення такого рішення на користь позивача в конкретних спірних правовідносинах), так й встановлені фактичні обставини з посиланням на докази. У зв'язку з цим більш правильним мабуть варто говорити не про “скорочене рішення” (як один із видів судових рішень), а про його усічений зміст, який буде визначатись не видом провадження (загального позовного чи скороченого позовного провадження), а конкретними обставинами справи, з урахуванням дотримання зазначених вище рекомендацій.

Література:

1. Єпанчінцев О. С. Спрощене позовне провадження в цивільному судочинстві України: дис. ... докт. філос. за спец. 081 “Право” / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К., 2023. 227 с.
2. Ткачук О. Спрощене провадження – новела цивільного процесу: правова природа, ознаки, процедура. Право України. 2017. № 8. С. 50–51.
3. Рекомендація № R (84) 5 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства з метою вдосконалення судової системи від 28 лютого 1984 р. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/159003_159003.
4. Постанова Верховного Суду від 15 червня 2020 року у цивільній справі № 588/1311/17, провадження № 61-39156св18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89824757>.
5. Постанова Верховного Суду від 25 травня 2022 року у цивільній справі № 675/2136/19, провадження № 61-2251св22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104539372>.
6. Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про якість судових рішень від 18 грудня 2008 року. URL: <https://rm.coe.int/opinion-n-11-2008-on-the-quality-of-judicial-decisions-/16806a1fbc>.